

О. В. Білозір,
к. ю. н., доцент кафедри публічного адміністрування,
Міжрегіональна Академія Управління персоналом
ORCID ID: 0000-0001-8326-3356

DOI: 10.32702/2306-6814.2019.23.140

ПРОБЛЕМИ СОЦІАЛЬНОГО СТРАХУВАННЯ ТА СИСТЕМИ СОЦІАЛЬНОЇ ЗАЩИЩЕНОСТІ КРАЇНИ В УМОВАХ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

О. Bilozir,
PhD in Law, Associate Professor, Department of Public Administration,
Interregional Academy of Personnel Management

PROBLEMS OF SOCIAL INSURANCE AND THE SYSTEM OF SOCIAL PROTECTION
OF THE COUNTRY IN THE CONDITIONS OF EUROPEAN INTEGRATION

Зазначено, що зростаюча інтеграція, хронічна масове безробіття, внаслідок якого має місце не тільки зниження конкурентоспроможності на світових ринках, а й виникнення загрози якості життя, старіння населення, масовий потік іммігрантів, що викликає зміну етнічного і культурного балансу в західноєвропейському суспільстві — ці та ряд інших факторів, з якими зіткнулася Німеччина, як і більшість країн Євросоюзу до кінця минулого століття. З попередніх робіт, де було розглянуто правова та інституційна конструкція Євросоюзу, можна зробити два висновки — про те, що поряд з економічними і політичними питаннями, проблеми соціальної галузі стають все більш актуальними для об'єднаної Європи, і що посилюється також роль Німеччини в формуванні наднаціональної політики Євросоюзу.

Визначено, що функціонуючи на основі паритетного представництва застрахованих і роботодавців, органи самоврядування в системі соціального страхування тим самим сприяють більш тісній взаємодії обох сторін на основі принципів демократичного і легітимного уявлення, їх інтересів. Сполучною ланкою між тими, хто страхується, і страхувальниками є так звані "почесні помічники" страхового товариства, до функцій яких входить обслуговування застрахованих за місцем проживання та надання їм консультативної допомоги. В умовах соціальної ринкової економіки органи соціального страхування виконують широке коло завдань, пов'язаних з врегулюванням відносин між сторонами трудового процесу, до яких відносяться особи найманої праці, що страхуються, страхувальники у вигляді установ соціального страхування, роботодавці, профспілки та державні організації. Отже, особливістю сформованої системи соціального страхування є фінансування, яке проводиться з внесків застрахованих осіб найманої праці і працевлаштувачів, за рахунок загальних надходжень до державного бюджету, а також за рахунок комбінації обох різновидів фінансування.

It is noted that increasing integration, chronic mass unemployment, which causes not only a decrease in competitiveness in the world markets, but also the emergence of a threat to quality of life, an aging population, the mass flow of immigrants, causes a change in ethnic and cultural balance in other European countries. factors facing Germany, like most EU countries by the end of last century. From the first section of the paper, which looked at the legal and institutional set-up of the European Union, two conclusions can be drawn — that along with economic and political issues, social problems are becoming more relevant to a united Europe, and that Germany's role in shaping supranational policy of the European Union.

It is established that the organization of the social protection system in Germany is based on the principle of self-government, according to which social insurance institutions are endowed with legal, financial and organizational independence from the institutions of public administration. The state determines the legal framework and the legal basis of the relationship of the insured and the insured, and controls the work of social security bodies of their laws, has the right to inspect the financial and commercial activities of insurance organizations. The system of self-government "contributes to strengthening social stability and solidarity, preserving social peace and maintaining social partnership". Social security institutions in Germany have the legal status of public-law organizations. Operating on the basis of the parity of representation of insured persons and employers, the self-government bodies in the social insurance system thus promote closer interaction of both parties on the basis of the principles of democratic and legitimate representation, their interests. The link between the insured and the insured is the so-called "honorary assistants" of the insurance company, whose functions include servicing the insured at the place of residence and providing them with advisory assistance. In a social market economy, social insurance bodies perform a wide range of tasks related to the regulation of relations between the parties to the labor process, which include insurers, insurers in the form of social insurance institutions, employers, trade unions and government organizations.

It is determined that by functioning on the basis of parity representation of insured persons and employers, the self-government bodies in the social insurance system thus promote closer interaction of both parties on the basis of principles of democratic and legitimate representation, their interests. The link between the insured and the insured is the so-called honorary assistants of the insurance company, which include the servicing of the insured at the place of residence and providing them with advisory assistance. In the context of a social market economy, social insurance bodies perform a wide range of tasks related to the regulation of relations between the parties to the labor process, which include employed persons, insurers in the form of social insurance institutions, employers, trade unions and public organizations. Therefore, the peculiarity of the established social insurance system is the financing, which is made from the contributions of insured persons and employers, at the expense of general revenues to the state budget, as well as through a combination of both types of financing.

Ключові слова: безробіття, соціальне страхування, громадянське суспільство, зниження конкурентоспроможності, соціальна політика, євроінтеграція.

Key words: unemployment, social insurance, civil society, competitiveness decline, social policy, European integration.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

Зростаюча інтеграція, хронічне масове безробіття, внаслідок якого має місце не тільки зниження конкурентоспроможності на світових ринках, а й виникнення загрози якості життя, старіння населення, масовий потік іммігрантів, що викликає зміну етнічного і культурного балансу в західноєвропейському суспільстві — ці та ряд інших факторів, з якими зіткнулася Німеччина, як і більшість країн Євросоюзу до кінця минулого століття. З попередніх робіт, де було розглянуто правова та інституційна конструкція Євросоюзу, можна зробити два висновки — про те, що поряд з економічними і політичними питаннями, проблеми соціальної галузі стають все більш актуальними для об'єднаної Європи, і що посилюється також роль Німеччини в формуванні наднаціональної політики Євросоюзу.

Розширення ЄС на схід мало для Німеччини як для центральної держави в ЄС і економічне значення (ска-

сування торговельних бар'єрів збільшило б зростання німецької економіки), і політичне (прагнення забезпечити себе від можливих соціально-політичних і економічних ускладнень у Центральній та Східній Європа (ЦСЕ).

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Наукові дослідження, пов'язані із з'ясуванням особливостей структури самоорганізації партнерських відносин у державній соціальній політиці присвячено багато провідних зарубіжних науковців. Зокрема окремі фундаментальні засади побудови соціально орієнтованої економіки та дослідження принципів соціального проектування наявні у працях Ф. Хайєка, Й. Шумпетера, Ф. Махлупа, Д. Белла, М. Портера, М. Кастельса та інших.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ (ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ)

У даній статті є визначення особливостей, системних проблем та вивчення особливостей вирішення про-

блеми соціального страхування та системи соціальної захищеності країни в умовах європейської інтеграції.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ З ПОВНИМ ОБГРУНТУВАННЯМ ОТРИМАНИХ НАУКОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ

Німеччина, де проживає 22% населення ЄС (82 з 374 мільйонів чоловік), займає в ЄС провідні позиції за економічними показниками: ВВП ФРН становить 21% від загального ВВП ЄС (1800 з 8522 млрд євро). Ухвалення нових членів до Союзу і наближення нових ринків до кордонів Німеччини може принести для німецької промисловості ряд політичних і економічних вигод [1, с. 521]. Німеччина здійснювала 50% торгівлі з країнами-кандидатами. Німеччина завжди дуже чітко представляла сутність проведеної в Євросоюзі політики, зокрема соціальної, залишаючись активним її учасником. Німеччина завжди виступала за приєднання нових учасників — наприклад, уряд Німеччини розумів, що вступ країн ЦСЄ в ЄС мав би призвести не тільки до збільшення числа робочих місць, але й до скорочення потоку іммігрантів з ЦСЄ. Побюювання про експорт робочої сили зі Східної Європи і порушення кон'юнктури залишилися необгрунтованими.

Континентальна модель, характерна для соціального ринкового господарювання Німеччини, також часто називається бісмарківською, в основі її лежить соціальне страхування, що встановлює жорсткий зв'язок між рівнем соціального захисту і його тривалістю. Головні принципи цієї моделі в Німеччині були закладені в кінці XIX ст. та підготували основи прогресивного для того часу соціального законодавства, яке в подальшому послужило зразком для інших індустріальних держав [2, с. 34].

В основі такої моделі лежить принцип комутативної справедливості, коли величина страхових відрахувань визначається передусім величиною страхових кас. У наш час розвиток системи соціальної допомоги (що будується на принципі допомоги, а не страхування) призводить до розмивання моделі і збільшення фіскального фінансування соціального захисту.

У системі соціальної політики Німеччини важливе місце займає соціальне страхування. У Німеччині, так само, як і в більшості західноєвропейських країн, система соціального страхування підрозділяється на підсистеми обов'язкового і приватного страхування, які також охоплюють такі напрямки: медичне страхування, пенсійне страхування і страхування по інвалідності, страхування по безробіттю та страхування від нещасних випадків. Система соціального захисту в Німеччині базується на таких фундаментальних принципах [6, с. 298]:

- 1) принцип соціального страхування;
- 2) принцип соціального забезпечення. Він відрізняється від принципу страхування тим, що соціальна допомога надається незалежно від зроблених раніше внесків;
- 3) принцип піклування. Згідно з цим принципом, соціальну допомогу може отримати кожен. Як і принцип соціального забезпечення, принцип піклування передбачає фінансування соціальних потреб за рахунок

коштів державного бюджету. Елементи соціального піклування до останніх років були неодмінною частиною системи соціального забезпечення в умовах соціальної ринкової економіки Німеччини і займали в бюджеті значну частину статей витрат.

Організація системи соціального захисту в Німеччині будується за принципом самоврядування, згідно з яким установи соціального страхування наділені правовою, фінансовою та організаційною незалежністю від інститутів державного управління. Держава визначає правові рамки і юридичну основу відносин страхувальника і того, хто страхується, і здійснює контроль за роботою органів соціального захисту законів з їх боку, має право здійснювати перевірку фінансової та комерційної діяльності страхових організацій [7, с. 298]. Система самоуправління "сприяє зміцненню соціальної стабільності і солідарності, збереженню соціального миру та підтриманню соціального партнерства". Установи соціального страхування в Німеччині мають правовий статус організацій публічного права. Функціонуючи на основі паритетного представництва застрахованих і роботодавців, органи самоврядування в системі соціального страхування тим самим сприяють більш тісній взаємодії обох сторін на основі принципів демократичного і легітимного уявлення, їх інтересів. Сполучною ланкою між тими, хто страхується, і страхувальниками є так звані "почесні помічники" страхового товариства, до функцій яких входить обслуговування застрахованих за місцем проживання та надання їм консультативної допомоги. В умовах соціальної ринкової економіки органи соціального страхування виконують широке коло завдань, пов'язаних з врегулюванням відносин між сторонами трудового процесу, до яких відносяться особи найманої праці, що страхуються, страхувальники у вигляді установ соціального страхування, роботодавці, профспілки та державні організації.

Отже, особливістю сформованої системи соціального страхування є фінансування, яке проводиться з внесків застрахованих осіб найманої праці і працедавців, за рахунок загальних надходжень до державного бюджету, а також за рахунок комбінації обох різновидів фінансування.

Попри існування різних форм акумулювання коштів на потреби соціальної сфери, основним джерелом фінансування в системі соціального забезпечення Німеччини є страхові внески, що виплачуються в рівній мірі особами найманої праці і роботодавцями та направляються на потреби різних форм соціального страхування: медичного, пенсійного та страхування по безробіттю [8]. Виняток становить обов'язкове страхування від нещасних випадків, фінансування якого здійснюється за рахунок внесків, що сплачуються роботодавцем. Держава виступає гарантом соціальних зобов'язань.

ВИСНОВКИ З ПРОВЕДЕНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ЦЬОМУ НАПРЯМІ

Соціальна політика Німеччини будується на принципах, які дозволяють забезпечити мінімальний рівень добробуту без активної участі держави за допомогою соціального страхування, послуги якого фінансуються

в основному за рахунок внесків застрахованих. Соціальна держава спирається передусім на проведення такої соціальної політики, яка забезпечує інституційні умови для реалізації особистістю її здібностей, політики, що стимулює прийняття децентралізованих рішень і прояв вільної ініціативи громадян. Роль держави полягає в корекції за допомогою перерозподілу доходів для компенсації виникаючих збоїв у роботі ринкового механізму і виконанні регулюючої координації, метою якої є виправлення неприйнятних для суспільства результатів ринкового механізму. Така соціальна політика забезпечується виконанням основних принципів, на яких вона базується: принципи соціального страхування, піклування, соціального забезпечення.

Отже, в Німеччині нужденна людина може завжди розраховувати на соціальну допомогу держави. Соціальна система Німеччини побудована так, що кожному мешканцю гарантовано як мінімум дах над головою і їжа. Проте слід знати, що соціальна допомога є крайнім засобом і надається лише в тому випадку, коли самотійно утримувати себе і свою сім'ю не представляється можливим, незважаючи на зусилля, що докладаються і спроби отримати допомогу з інших джерел.

Література:

1. Hayek F.A. The Use of Knowledge in Society / F.A. Hayek // The American Economic Review, Volume 35, Issue 4 (Sep., 1945), pp. 519—530.
2. Schumpeter J. Theorie der wirtschaftlichen Entwicklung. In: Backhaus J. (eds) Joseph Alois Schumpeter. The European Heritage in Economics and the Social Sciences, 2003. — vol 1. Springer, Boston, MA. — 59 s.
3. Machlup F. Knowledge: Its Creation, Distribution and Economic Significance, Volume I: Knowledge and Knowledge Production. Princeton University Press, 2014. — 304 p.
4. Bell D. The Coming of Post-Industrial Society: A Venture in Social Forecasting. Harper Colophon Books, 2001. — 616 p.
5. Porter M. Strategy and society: The link between competitive advantage and corporate social responsibility. / M. Porter, M. Kramer // Harvard business review. — 2006. — Vol. 12. — № 84. — P. 42—56.
6. Castells M. 2010. The Information Age: Economy, Society and Culture Volume 1: The Rise of the Network Society. 2nd ed. Oxford: Wiley Blackwell. 406 p.
7. Belleflamme P., Lambert T., Schwienbacher A. Crowdfunding: Tapping the right crowd. Journal of Business Venturing. — 2014. — Vol. 29. — P. 585—609.
8. Schwienbacher A., Larralde B. Crowdfunding of small entrepreneurial ventures. SSRN Electronic Journal. 2010. URL: http://papers.ssrn.com/sol3/Delivery.cfm/SSRN_ID1699183_code301672.pdf (дата звернення: 18.02.2018).

References:

1. Hayek, F. A. (1945), "The Use of Knowledge in Society", The American Economic Review, vol. 35, no. 4, pp. 519—530.
2. Schumpeter, J. (2003), "Theorie der wirtschaftlichen Entwicklung", The European Heritage in Economics and the Social Sciences, Vol 1. Springer, Boston, MA.

3. Machlup, F. (2014), "Knowledge: Its Creation, Distribution and Economic Significance", Volume I, Knowledge and Knowledge Production, Princeton University Press, Princeton, USA.

4. Bell, D. (2001), The Coming of Post-Industrial Society: A Venture in Social Forecasting, Harper Colophon Books, New York, USA.

5. Porter, M. (2006), "Strategy and society: The link between competitive advantage and corporate social responsibility", Harvard business review, vol. 12, no. 84, pp. 42—56.

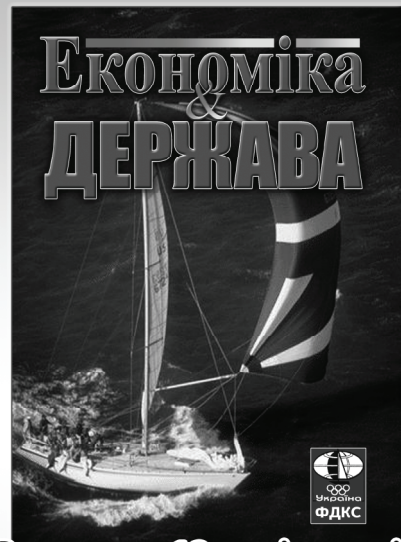
6. Castells, M. (2010), The Information Age: Economy, Society and Culture, Volume 1: The Rise of the Network Society, 2nd ed., Wiley Blackwell, Oxford, UK.

7. Belleflamme, P. Lambert, T. and Schwienbacher, A. (2014), "Crowdfunding: Tapping the right crowd", Journal of Business Venturing, vol. 29, pp. 585—609.

8. Schwienbacher, A. and Larralde, B. (2010), "Crowdfunding of small entrepreneurial ventures", SSRN Electronic Journal, [Online], available at: http://papers.ssrn.com/sol3/Delivery.cfm/SSRN_ID1699183_code301672.pdf (Accessed 10 Sept 2019).

Стаття надійшла до редакції 23.11.2019 р.

Науково-практичний журнал
«ЕКОНОМІКА ТА ДЕРЖАВА»

Передплатний індекс: 01751

Виходить 12 разів на рік

Журнал включено до переліку наукових фахових

видань України з ЕКОНОМІКИ

www.economy.in.ua

e-mail: economy_2008@ukr.net

тел.: (044) 223-26-28

(044) 458-10-73